

Volodymyr Khodakyvskyi

Ph. D., Assistant Professor,

Associate Professor at the

Department of Economics, Entrepreneurship and Tourism

Polissya National University

METHODOLOGICAL ASPECTS OF ASSESSING THE INVESTMENT SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN TERMS OF THEIR SUSTAINABLE EFFICIENCY

Summary

The problems of qualitative assessment of the efficiency of investment support of agricultural enterprises in terms of their sustainable development are pointed out. The conceptual shortcomings of the existing systems of investment in agricultural production are identified and recommendations for their possible elimination are provided. The problems of effective development of investment support of agricultural enterprises in the medium – term economic alternative are analyzed. A fundamentally new system for assessing the investment efficiency of agricultural enterprises is proposed, taking into account the peculiarities of their sustainable development. The grouping of agricultural enterprises by the size of production areas and the amount of investment income with the establishment of economic ties. Analyzes and recommendations for significant improvement of conditions for attracting and using potential investments in the context of globalization of the existing economic environment, taking into account the rapid development of its crisis. The necessity of development of fundamentally new methods of qualitative assessment of conditions of investment provision of agricultural enterprises on the conditions of their sustainable development is proved.

Вступ

Стрімкий розвиток процесів економічної глобалізації та інтернаціоналізація стратегій розвитку національних інвестиційних систем вимагають докорінної перебудови існуючої системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств з врахуванням умов їх сталого розвитку. Існуюча система інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств потребує введення системи показників та відношень відносно умов коригування отриманих господарських ефектів на величину впливів завданої шкоди соціальному та екологічному середовищу країни загалом та окремих регіонів зокрема. Зазначена проблематика в основному стосується масштабного сектора

аграрної економіки нашої країни до якого відносяться великі конгломеративні структури, які виробляють понад 75,6 % сільськогосподарської продукції та покладають на себе функції її експорту.

Суть раціоналізації сучасного інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств має враховувати перспективність розвитку галузі в довгостроковій господарській альтернативі з врахуванням умов збереження її основного засобу виробництва (землі), примноження темпів нагромадження валового виробництва з одночасним збереженням якості виробленої продукції. Проблема інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств присвячені численні праці вітчизняних науковців: В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, А.С. Гальчинського, Ж.В. Гарбар, О.Ю. Єрмакова, О.В. Захарчука, М.І. Кісіля, Л.І. Курило, Ю.О. Лупенко, Б.В. Погріщука, П.Т. Саблука, П.А. Стецюка, О.Г. Шпикуляка та ін. Проте проблеми інвестиційного забезпечення саме сталого розвитку сільськогосподарських підприємств потребують детального дослідження з позиції розробки дієвих механізмів методики залучення та оцінки інвестиційних ресурсів.

Майбутні перспективи та дієвість системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств буде безпосередньо впливати на кількість інвестицій, умови їх використання, повернення та оптимізації. Головним процесуальним аспектом запропонованого вдосконалення системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств має стати раціональне використання соціального та екологічного середовища підприємств.

Розділ 1. Обґрунтування методики інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах їх сталого розвитку

Сучасній економічній теорії та практиці відомо чимало методів оцінки інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств, які умовно можна поділити на дві групи: статичні та динамічні. Статичні методи важливі для малих і середніх підприємств, бо стосуються інвестиційних проектів, що здійснюються в межах одного року. Вони досить прості для розуміння і використання, а тому знаходять широке застосування в західноєвропейських країнах. Недоліком статичних методів є те, що вони не враховують зміни вихідних показників у часовому проміжку, що може привести до спотворення результатів дослідження. Зокрема, як поточні витрати, так і доходи в сільському господарстві помітно відрізняються за окремими роками і використання середніх значень в процесі оцінки рівня інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств заздалегідь формує похибку значень результативних показників. Динамічні методи, як правило, застосовуються для оцінки інвестиційних проектів, термін реалізації яких більший за один рік, і тому ґрунтуються на дисконтуванні грошових потоків проекту [1; 5].

Основними принциповими положеннями застосування динамічних методів у процесі оцінки інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств є наступні: оцінка інвестицій повинна здійснюватися на основі порівняння обсягу витрат інвестиційних ресурсів із зворотними потоками інвестованого капіталу; оцінка обсягу інвестиційних витрат має охоплювати всю сукупність ресурсів, що використовуються і пов'язані з реалізацією проекту; оцінка зворотних потоків інвестованого капіталу проводиться за показником чистого грошового потоку, що включає суму чистого прибутку і амортизаційних відрахувань за період здійснення інвестиційного проекту; інвестиційні витрати і чистий грошовий потік за досліджуваній період необхідно привести до теперішньої вартості, що пов'язано зі зміною величини даних показників у різні періоди; при визначенні теперішньої вартості грошового потоку від інвестицій необхідно застосовувати диференційований підхід до вибору ставки дисконту; залежно від мети оцінки інвестицій, використовувати різні форми ставки відсотку, зокрема: середню депозитну чи кредитну ставку, норму доходності за державними цінними паперами, індивідуальну норму прибутковості з урахуванням темпів інфляції, рівня ліквідності і ризику інвестицій [3, с. 154–155].

Виявляється значна проблеми при використанні динамічних методів оцінки інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств з позиції «зрівноважування» потоку чистої поточної вартості за періодами її дисконтування, оскільки нерівномірність фінансових потоків в різних періодах реалізації інвестиційних проектів в значній мірі ускладнює розрахунок відрахувань щодо забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств.

За результатами проведеного аналізу існуючих систем показників інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств пропонуємо у якості індикативних показників використовувати наступні: обсяг інвестиційних ресурсів; структура інвестиційних ресурсів; джерела формування інвестиційних ресурсів; показники ефективності інвестиційної діяльності підприємств. Система показників джерел формування інвестиційних ресурсів сільськогосподарських підприємств включає обсяг власних, позичкових, залучених, бюджетних інвестицій. Для поглибленого аналізу дані показники доцільно деталізувати за окремими видами застосовуваних і виробничо спожитих ресурсів.

При визначенні чистого приведенного доходу ставка дисконтування обирається з урахуванням ризику й ліквідності інвестицій. Проекти з позитивною величиною NPV вважаються прийнятними для здійснення, а коли NPV менший або рівний нулю – проект є недоцільним. Проте, не дивлячись на широке застосування даного показника в міжнародній практиці, в умовах нестабільної економічної ситуації на його основі неможливо прийняти остаточне рішення щодо доцільності

інвестиційного проекту, оскільки дисконтна ставка може коливатися в період реалізації проекту [7].

Оцінку ефективності інвестицій не можна здійснювати з позицій лише економічного підходу, не враховуючи впливу на людину та навколишнє середовище. Тенденції останніх десятиліть свідчать про зростання ролі соціальних і екологічних процесів в економічних відносинах. Поряд із економічними результатами ефективності інвестицій в сучасних умовах господарювання доцільно виділяти соціальні та екологічні. Соціальні наслідки реалізації інвестиційного проекту пропонуємо визначати за такими показниками: зміна кількості робочих місць на сільськогосподарському підприємстві; покращення житлових і культурно-побутових умов працівників; зміна умов праці робітників; зміна структури персоналу; зміна забезпечення населення регіону розміщення підприємства продукцією – продовольством; зміна рівня здоров'я робітників і населення; економія робочого часу працівників. Вартісне вираження соціальної ефективності інвестицій на сільськогосподарському підприємстві можна визначити за допомогою таких показників: приріст фонду оплати праці на 1 грн інвестицій; покращення умов праці, що проявляється у зменшенні захворюваності працівників.

Екологічні наслідки реалізації інвестиційного проекту пропонуємо визначати за коефіцієнтом ефективності інвестицій у природоохоронні заходи, який розраховується за формулою:

$$E_{\text{Іпр}} = \frac{\Delta EЗ}{I_{\text{Бп}}}, \quad (1)$$

де $E_{\text{Іпр}}$ – ефективність інвестицій у природоохоронні заходи сільськогосподарського підприємства; $\Delta EЗ$ – відвернений економічний збиток за рахунок зниження забруднення у звітному періоді порівняно з базовим, тис грн; $I_{\text{Бп}}$ – сума інвестицій у базовому періоді, тис грн.

При дослідженні цільових характеристик запропонованої системи оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах їх сталого розвитку пропонується використання як для індивідуальних інвестиційних проектів так і для групи підприємств (рис. 1).

При використанні існуючих методик оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств в умовах сталого їх господарського середовища досить часто припускаються типових помилок: застосування обраних методик відносно розрахунків показників інвестиційного забезпечення існуючих проектів; обрахунок показників ризику котрі в неповній мірі враховують масштабність впливу та оцінки ймовірнісних факторів інвестиційного забезпечення; критичні відхилення в розрахунках планових фінансово-господарських показників; неправильний вибір показників дисконтування явних фінансових потоків; нехтування розробкою альтернативних ситуаційних рішень в процесі управління інвестиційними проектами; введення та

адаптація показників макроекономічного характеру в системі розвитку зовнішнього господарського середовища підприємств.

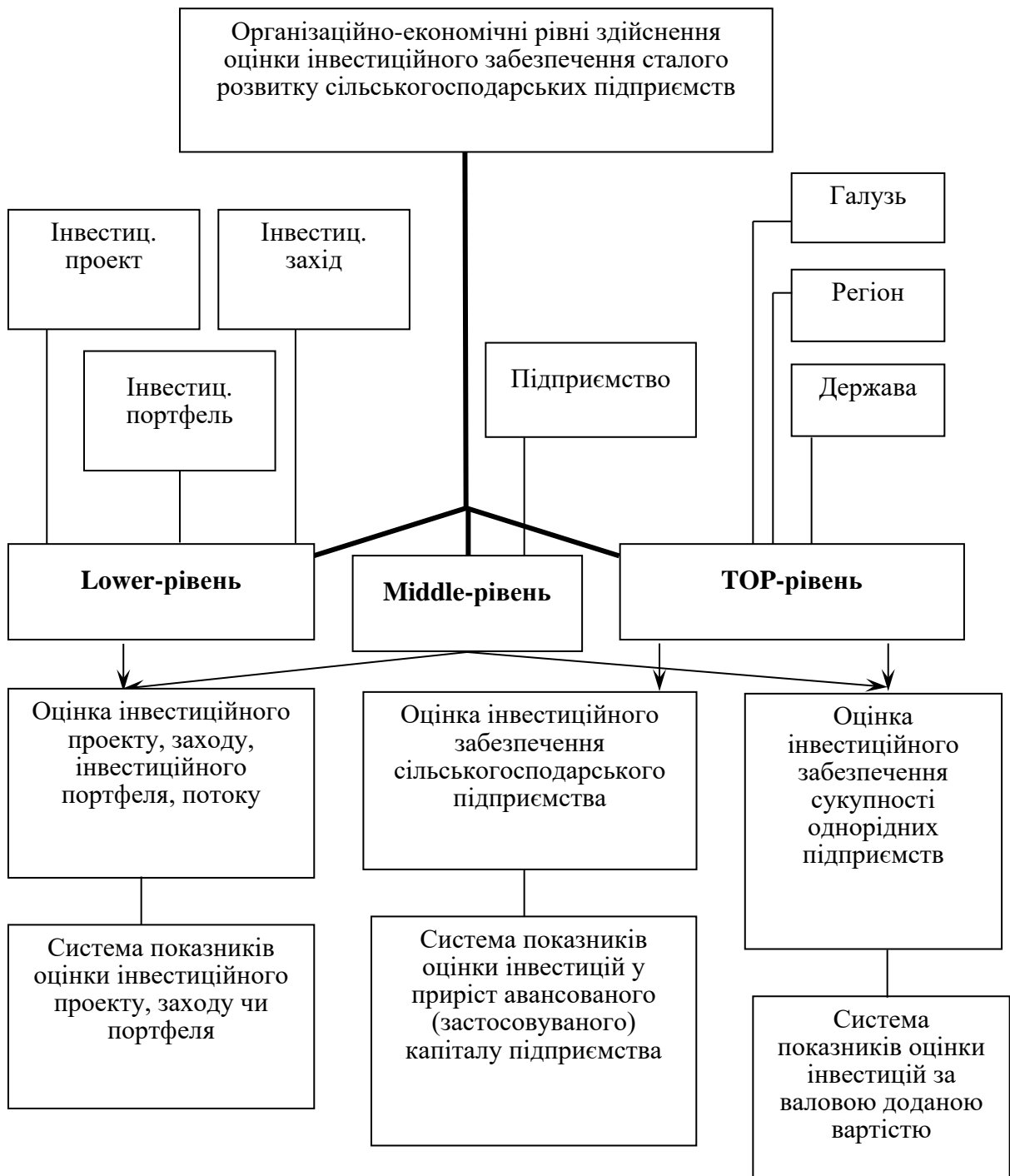

Рис. 1. Оцінки інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств з зазначенням організаційно-економічних рівнів з використанням умов їх сталого господарського середовища

Джерело: власні розробки автора

Поетапний характер реалізації інвестиційних проектів сталого розвитку сільськогосподарських підприємств є набагато ширшим поняттям на відміну від класичного уявлення даного процесу, оскільки цикл передінвестиційної підготовки (інвестиційне проектування) розпочинається не з вибору ринкової пропозиції існуючих сільськогосподарських угідь, а з характеристики їх якісних показників при одночасному встановленні співвідношення з якісними характеристиками екологічної та соціальної спрямованості. В свою чергу, показник чистої поточної вартості інвестиційного проекту, після закінчення строків його реалізації, коригується в залежності від «ефектів» дії сталого господарського середовища сільськогосподарського підприємства. Практика застосування вказаної методики доводить що загальний показник рентабельності інвестицій в сталий розвиток сільськогосподарських підприємств є нижчим від класичних практик його визначення в середньому на 32,8 % (2019–2021 рр.).

Зменшення показника рівня рентабельності інвестиційних проектів на умовах розвитку сталого господарського середовища сільськогосподарських підприємств компенсується в середньостроковій перспективі за рахунок суттєвого зростання показників якості виробленої сільськогосподарської продукції та має циклічний характер повторюваності, що створює умови для виявлення існуючих синергетичних ефектів непланового характеру. Одночасно змінюються показники термінів окупності інвестиційних проектів в сторону їх суттєвого зростання.

Розділ 2. Сучасний стан та рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств в перспективі умов розвитку сталого середовища господарювання

Вагомим аспектом початку процесів ефективного інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств є формування умов нагромадження інвестиційних капіталів та їх структуризація за основними напрямками реалізації. Для визначення основних чинників, які впливають на стан інвестування у сільськогосподарські підприємства Житомирської області проведено статистичне групування. До вибірки включено 447 сільськогосподарських підприємств. За результатами проведеного групування виявлено, що на рівень інвестування впливає ряд факторів, основними серед яких є розмір підприємства, масштаби його діяльності (табл. 1).

За аналізом показників проведеного групування спостерігається чітка тенденція взаємозалежності обсягу інвестицій від розмірів підприємства за виробничою площею сільськогосподарських угідь. В підприємствах III групи з площею сільськогосподарських угідь у середньому 3258,0 га порівняно з підприємствами I групи з площею сільськогосподарських угідь у середньому 478,0 га масштаби діяльності (обсяг валової продукції

з розрахунку на 1 підприємство) більші у 9,5 раза, рівень інтенсивності виробництва – на 72,0 %, середньорічний рівень продуктивності праці – у 2, раза, рівень використання землі – на 76,0 %, в наслідок чого коефіцієнт окупності витрат вищий на 23,7. Сума інвестицій з розрахунку на 1 га с.-г. угідь підприємства при цьому більша у 2,3 раза і становить у підприємствах III групи 2944,6 тис грн. Рівень інвестування зростає і з нарощуванням вартості валової продукції (табл. 2).

Таблиця 1

**Групування сільськогосподарських підприємств
Житомирської області за площею угідь та розміром інвестування
(2019–2021 рр.)**

Показники	Групи підприємств за площею сільськогосподарських угідь, га			III група в % до I	У середньому
	I	II	III		
	до 500	500-1500	понад 1500		
Кількість підприємств	102	252	93	91,1	447
Площа сільськогосподарських угідь підприємства, га	478	1252	3258	6,8 р.	1662,6
Валова продукція підприємства, тис. грн	9258,1	41358,2	87526,9	9,5 р.	46047,8
Обсяг виробничих витрат з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, тис грн	6,8	5,4	4,9	72,0	5,7
Середньорічний рівень продуктивності праці, тис грн	68,3	92,6	193,3	2,8 р.	118,0
Рівень використання землі, тис грн	12,5	13,1	14,4	176,0	3,3
Коефіцієнт окупності витрат	1,14	1,28	1,41	123,7	1,27
Інвестиції, на 1 га с.-г. угідь, тис грн	1254,6	1987,8	2944,6	2,3 р.	2062,3

Джерело: власні дослідження автора

У підприємствах III групи з обсягом валової продукції у середньому 109258,3 тис грн порівняно з підприємствами I групи з обсягом валової продукції у середньому 12144,3 тис грн площа сільськогосподарських угідь більша у 7,6 раза, середньорічний рівень продуктивності праці – у 2,7 раза, рівень використання землі – у 1,6 раза, в наслідок чого коефіцієнт окупності витрат вищий на 29,9 %. Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство при цьому більша у 5,8 раза і становить у підприємствах III групи 42588,7 тис грн. Вплив рівня інтенсивності

виробництва на стан інвестування у сільськогосподарські підприємства визначено за даними табл. 3.

Таблиця 2

**Групування сільськогосподарських підприємств
Житомирської області за обсягом ВП та розміром інвестування
(2019–2021 рр.)**

Показники	Групи підприємств за обсягом валової продукції, тис грн			III група в % до I	У середньому
	I	II	III		
	до 15000	15000-50000	понад 50000		
Кількість підприємств	84	262	101	120,2	447
Валова продукція підприємства, тис. грн	12144,3	36259,2	109258,3	8,9 р.	52553,9
Площа сільськогосподарських угідь підприємства, га	512	1411	3916	7,6 р.	1946,3
Обсяг виробничих витрат з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, тис грн	5,9	5,1	4,4	74,5	5,1
Середньорічний рівень продуктивності праці, тис грн	79,2	144,3	215,8	2,7 р.	146,4
Рівень використання землі, тис грн	12,8	13,8	14,6	164,3	3,7
Коефіцієнт окупності витрат	1,17	1,29	1,52	129,9	1,3
Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство, тис грн	7352,2	13071,2	42588,7	5,8 р.	21004,0

Джерело: власні дослідження автора

У підприємствах III групи з обсягом виробничих витрат з розрахунку на 1 га с.-г. угідь у середньому 15,9 тис грн порівняно з підприємствами I групи з обсягом виробничих витрат з розрахунку на 1 га с.-г. угідь у середньому 11,8 тис грн масштаби діяльності більші у 8,1 раза, площа сільськогосподарських угідь – 6,1 раза, середньорічний рівень продуктивності праці – у 2,8 раза, рівень використання землі – у 32,7 %, в наслідок чого коефіцієнт окупності витрат вищий на 31,9 %. Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство при цьому більша у 5,6 раза і становить у підприємствах III групи 45112,6 тис грн. Отже, зростання інтенсивності виробництва сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємства і збільшенню обсягу інвестування у нього. Результати групування сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності виробництва в контексті дослідження впливу даної ознаки на стан інвестування, наведено в табл. 4.

**Групування сільськогосподарських підприємств
Житомирської області за обсягом витрат та розміром інвестування
(2019–2021 рр.)**

Показники	Групи підприємств за обсягом виробничих витрат на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн			III група в % до I	У середньому
	I	II	III		
	до 12	12-14	понад 14		
Кількість підприємств	82	259	106	129,2	447
Обсяг виробничих витрат з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	11,8	13,2	15,9	134,7	13,6
Валова продукція підприємства, тис. грн	13001,2	34258,9	104588,3	8,1 р.	50616,1
Площа сільськогосподарських угідь підприємства, га	603	1258	3711	6,1 р.	1857,3
Середньорічний рівень продуктивності праці, тис. грн	80,1	112,4	225,8	2,8 р.	139,4
Рівень використання землі, тис. грн	12,2	13,9	16,2	132,7	14,1
Коефіцієнт окупності витрат	1,19	1,29	1,57	131,9	1,35
Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	8006,7	13258,9	45112,6	5,6 р.	22126,0

Джерело: власні дослідження автора

У підприємствах III групи з коефіцієнтом окупності витрат у середньому 1,49 порівняно з підприємствами I групи з коефіцієнтом окупності витрат у середньому 1,17 масштаби діяльності більші у 7,9 раза, площа сільськогосподарських угідь – 6,4 раза, рівень інтенсивності виробництва – на 37,7 %, середньорічний рівень продуктивності праці – у 2,8 раза, рівень використання землі – у 29,4 % раза. Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство при цьому більша у 4,8 раза і становить у підприємствах III групи 40215,6 тис. грн.

В сучасних умовах господарювання підприємства агропромислового комплексу постали перед проблемою нагромадження власного капіталу для здійснення або модернізації виробництва. Невирішеним залишається питання отримання довгострокових позичок в комерційних банках. Водночас, в агропромисловому виробництві спостерігається тенденція скорочення обсягів фінансових ресурсів у господарствах усіх форм власності. Внаслідок чого сформований раніше ресурсний потенціал

(2017–2019 рр.), особливо у сільському господарстві, рік у рік вичерпується. Фактичні строки експлуатації більшості основних засобів у 1,5-2,5 раза перевищують нормативні (2020–2021 рр.). Щорічне зношення основних засобів, насамперед технічних, у 4 раза перевищує їх оновлення. Через різке зниження платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників фондоозброєність у галузі зменшилась у 1,6 раза. У зв'язку з цим, інвестиційна діяльність у сільському господарстві потребує належного обґрунтування, і, перш за все, для забезпечення зниження ризику під час прийняття відповідних рішень. Для цього необхідний науково обґрунтований інструментарій обробки інформаційних потоків, елементами якого є економічні методи і процедури. Одним із таких методів є метод стандартизації показників досліджуваних явищ, основним завданням якого є доведення різнорідних показників до порівняльності, що є базою для їх подальших досліджень. Якщо показники після стандартизації підсумувати, провести ранжування і поділити на класи, дана процедура дасть змогу виявити наявність (чи відсутність) різниці в досліджуваних явищах, зокрема: який із досліджуваних об'єктів має найвищі параметри, а який із них знаходиться у кінці проведеного ранжованого ряду [2; 6].

Таблиця 4

**Групування сільськогосподарських підприємств
Житомирської області за окупністю витрат та розміром
інвестування (2019–2021 рр.)**

Показники	Групи підприємств за коефіцієнтом окупності витрат			III група в % до I	У середньому
	I	II	III		
	до 1,2	1,2-1,3	понад 1,3		
Кількість підприємств	90	254	103	114,4	447
Коефіцієнт окупності витрат	1,17	1,26	1,49	127,3	1,30
Валова продукція підприємства, тис. грн	12774,6	39011,8	101001,3	7,9 р.	50929,2
Площа сільськогосподарських угідь підприємства, га	591	1187	3804	6,4 р.	1860,7
Обсяг виробничих витрат з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	12,2	13,9	16,8	137,7	14,3
Середньорічний рівень продуктивності праці, тис. грн	77,3	115,9	216,8	2,8 р.	136,7
Рівень використання землі, тис. грн	12,9	14,1	16,7	129,4	14,5
Сума інвестицій з розрахунку на 1 підприємство, тис. грн	8324,5	14001,3	40215,6	4,8 р.	20847,1

Джерело: власні дослідження автора

На основі застосування методу стандартизації здійснено ранжування галузей сільського господарства Житомирської області за середнім інтегральним показником інвестиційної привабливості (табл. 5). Наявність даних рейтингів дає можливість суб'єкту інвестиційного процесу отримати необхідну інформацію про будь-який об'єкт інвестування, напрями ефективного вкладення капіталу з позиції перспективних орієнтирів, а отже, прийняти інвестиційне рішення з найменшим відносним ризиком і найбільшим економічним ефектом в перспективі інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах їх сталого розвитку.

Таблиця 5

Рейтинговий аналіз галузей сільськогосподарських підприємств Житомирської області за середнім рівнем інтегрального показника їх інвестиційної привабливості на умовах сталого розвитку (2019–2021 рр.)

Напрямок виробництва (галузь)	Значення інтегрального показника	Інтереси інвестиційної належності щодо умов вкладання капіталу
Зерновиробництво, птахівництво, вирощування технічних культур, овочівництво, садівництво, насінництво	9,54	ВИСОКИЙ РІВЕНЬ
Молочне скотарство та свинарство	8,41	СЕРЕДНІЙ РІВЕНЬ
Бджолярство	7,74	
Картоплярство	6,01	
Льонарство	5,84	
Вирощування цукрових буряків	3,58	НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ
Риборозведення	2,77	
Хмелярство	2,11	
М'ясне скотарство	1,13	

Джерело: власні дослідження

До зони високого рівня інвестиційної привабливості належать наступні галузі сільського господарства: зерновиробництво, птахівництво, вирощування технічних культур, овочівництво, садівництво та насінництво. Середня інвестиційна привабливість характерна для молочного скотарства, свинарства, бджолярства, картоплярства та льонарства. Найменш інвестиційно привабливими є вирощування цукрових буряків, риборозведення, хмелярство та м'ясне скотарство. Незмінними тенденціями характеризується високий рівень рентабельності виробництва саме для інтенсивних зернових та технічних культур галузі рослинництва котрі мають «потужний» вплив на екологічну та соціальну складову розвитку господарського середовища сільськогосподарських підприємств в перспективі їх сталого розвитку.

Розділ 3. Розробка рейтингової системи інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств в середньостроковій господарській альтернативі

Пропонується застосування рейтингової система відносно умов інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області 2023–2025 рр. з позиції оптимізації інвестиційних процесів у сільськогосподарському секторі на основі врахування інвестиційних ризиків та збалансування періоду окупності витрат та рівня рентабельності підприємств. Зазначена структура має бути інтегрована в органи місцевих рад за їх територіальною приналежністю та поєднана з загальною інформацією електронних центрів надання адміністративних послуг, що дасть змогу використати електронну інформацію потенційних суб'єктів та об'єктів інвестування, максимально ефективно, з позиції поєднання їх пріоритетів щодо можливих умов реалізації інвестиційних проектів сталого розвитку сільськогосподарських підприємств відповідних територіальних громад.

Інформаційною базою рейтингової системи має стати реєстр сільськогосподарських підприємств (в т.ч. фізичних осіб-фермерів), та потенційних інвесторів, що формується і опрацьовується системою відповідного програмного продукту. Для забезпечення функціонування рейтингової системи необхідно розрахувати величину фінансових витрат у рамках кошторису її роботи (рис. 2).

Кошторис витрат підрозділів рейтингової системи розробляється на основі їх виробничих програм і норм витрат ресурсів. При цьому для підрозділів основного виробництва кошторис витрат встановлюють на виконання окремих замовлень (угод), а нормативи витрат – на одиницю послуг; для допоміжних підрозділів, доцільно обчислювати витрати за кожним видом діяльності на основі визначення нормативів витрат на виконання окремих робіт (замовлень).

Сільськогосподарським підприємствам для результативного впровадження запропонованої методики необхідно враховувати ще цілу низку чинників, які не лише на рівні підприємства, а й на макрорівні можуть впливати на їхню діяльність. Ступіть ризику неповернення коштів є достатньо високим, але функціонування оптимізованої рейтингової системи на право інвестиційного забезпечення підприємств доводить, що у сільськогосподарське виробництво можна і необхідно вкладати кошти. Це буде ефективним як для інвесторів, так і для підприємств, у які вкладаються кошти. При цьому сільськогосподарські підприємства, до реалізації інвестиційного проекту, мають бути платоспроможними і ліквідними, щоб вкладені кошти не були використані, у першу чергу, для погашення всіх їх заборгованостей та відтворення матеріально-технічної бази. Тому участь територіальних органів управління місцевими громадами (у контексті сприяння

забезпечення належного рівня ліквідності і платоспроможності сільськогосподарських підприємств) є необхідною [7].

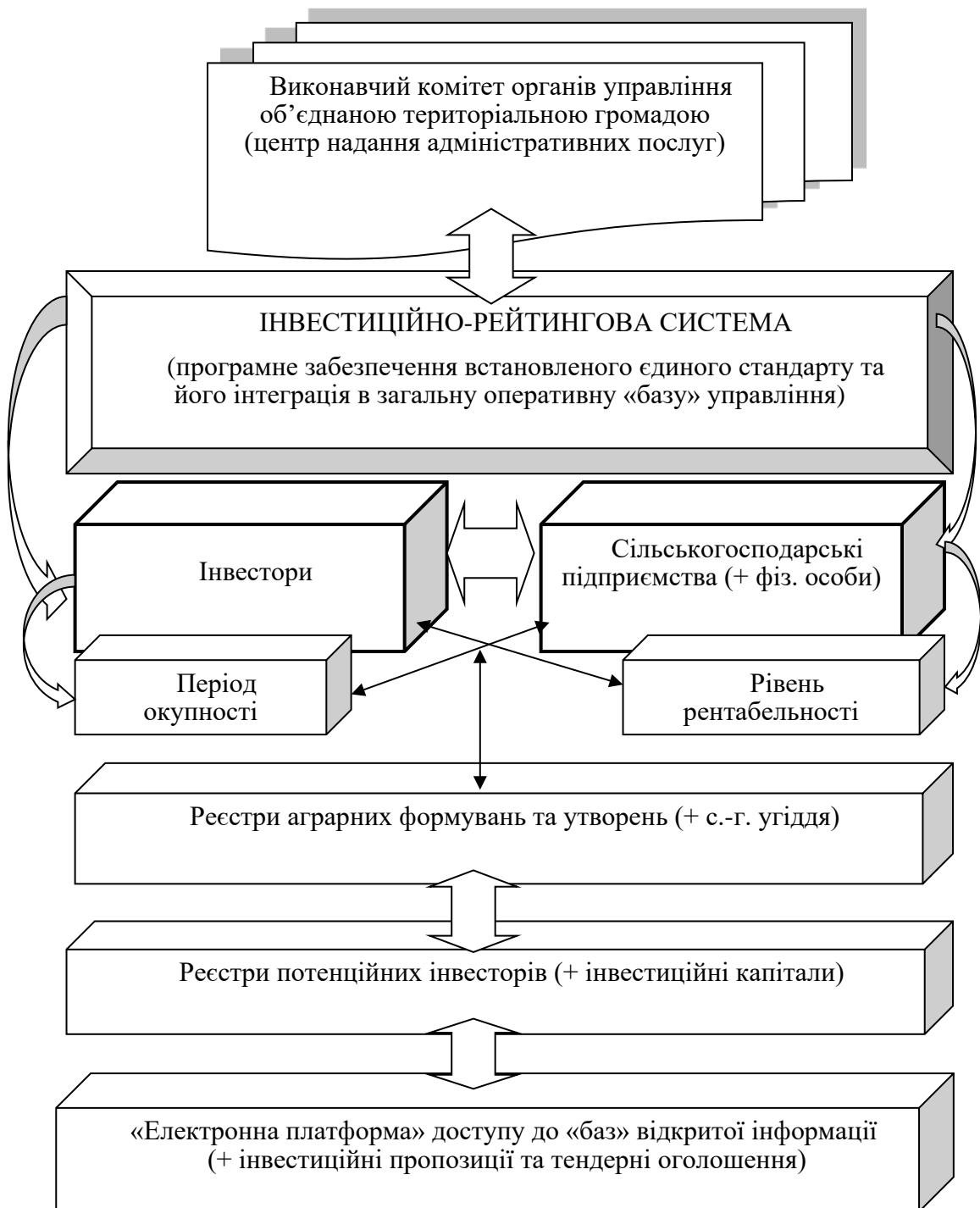

Рис. 2. Модель рейтингової системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств в середньостроковій перспективі їх сталого розвитку (2023–2025 рр.)

Джерело: власні дослідження автора

У сфері інвестиційної політики сільськогосподарських підприємств необхідно забезпечити реалізацію наступних пріоритетних інституціональних заходів: фіскального стимулювання політики реінвестування доходів; зниження бар'єрів входження на фінансовий ринок, забезпечення вільного руху капіталів і прибутків; створення нормативної бази для заохочення вкладення довгострокових фінансових інвестицій; спрощення режиму реєстрації іноземних та українських інвестицій. Важливе значення має удосконалення нормативного забезпечення спільного (консорціумного) кредитування великих інвестиційних проектів декількома комерційними банками; розбудова національної депозитарної системи, запровадження міжнародних стандартів обліку прав власності на цінні папери та розвиток системи обігу цінних паперів; впровадження нормативно-методичного інструментарію емісії інвестиційних цінних паперів аграрних підприємств для роздрібного продажу індивідуальним інвесторам; забезпечення законодавчого врегулювання емісії боргових цінних паперів на муніципальному рівні з цільовим спрямуванням коштів на реалізацію цілей розвитку аграрної сфери; розширення систем обов'язкового страхування з визначенням чітких гарантій відповідальності страхових компаній та механізмів спрямування їх коштів на інвестиційні цілі; створення інститутів трансферу технологій з науково-технічного сектору в аграрну сферу, формування інфраструктури інноваційної взаємодії для розвитку кооперативних відносин між сільськогосподарським виробництвом та державним науково-технічним сектором; ухвалення спільного нормативно-правового акту щодо спрощеного порядку здійснення валютних операцій з інвестиціями, які спрямовуються у цінні папери українських сільгоспвиробників та їх перебування в обігу на фондових біржах в Україні. Необхідною умовою поліпшення стану інвестиційної діяльності у сільському господарстві є фінансове оздоровлення аграрних підприємств через акумуляцію внутрішніх фінансових ресурсів та залучення сторонніх інвесторів шляхом активізації державної підтримки процесів санації. Основними заходами такої підтримки мають стати: тимчасове звільнення об'єктів санації від сплати фіксованого сільськогосподарського податку; використання виключно на цілі фінансового оздоровлення суми нарахованого податку на додану вартість, часткове списання сум податкової заборгованості із сплати податків; запровадження додаткових пільг стороннім санаторам; удосконалення системи амортизації; сприяння першочерговій кредитній підтримці підприємств, які підлягають санації [4, с. 19–20].

Вагомою основою ефективного розвитку інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах їх сталого розвитку має стати стабільне політичне та економічне середовище функціонування країни загалом. Доцільність процесів сільськогосподарського

інвестування може реалізуватися лише через комплексний набір гарантій відносно умов повернення капіталів та новостворених вартостей в довгостроковій господарській альтернативі.

Висновки

Сучасні методичні та методологічні підходи щодо оцінки ефективності залучення та використання інвестицій сільськогосподарськими підприємствами на умовах їх сталого розвитку потребують суттєвого доопрацювання, оскільки переважна їх більшість зосереджена лише на розрахунку суто економічних показників ефективності без врахування соціальних та екологічних показників в мірі їх впливу на періоди окупності самих процесів інвестування. Процес «раціоналізації» використання основного засобу сільськогосподарського виробництва (землі) має покладатися лише на перспективність існування його якості в довгостроковому господарському періоді. Надані пропозиції суттєво впливають на розрахунок загальних показників якості використання інвестиційних ресурсів підприємств та значно розширюють межі реалізації інвестиційних проектів галузі сільськогосподарського виробництва.

Аналіз сучасного стану та рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Житомирської області вказує на значні відмінності показників рівня ефективності інвестиційного забезпечення великих сільськогосподарських підприємств (понад 3800 га с.-г. угідь) в порівнянні з малими (до 600 га с.-г. угідь) в напрямку їх суттєвого зростання. Результати проведеного аналізу доводять доцільність та необхідність залучення принципів сталої оцінки умов ефективності інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, як невід'ємної складової їх ефективного розвитку в середньостроковій господарській альтернативі. Проведений аналіз рейтингу галузей сільськогосподарського виробництва за рівнем їх інвестиційної привабливості вказує на високий рівень виробництва в сфері зерновиробництва, птахівництва, вирощування технічних культур, овочівництва, садівництва та насінництва. Наведений перелік відноситься до галузей високо інтенсивного використання сільськогосподарських угідь що доводить доцільність коригування отриманих економічних ефектів на рівень шкоди завданої соціальному та екологічному середовищу сільськогосподарських підприємств за результатами реалізації інвестиційних проектів в середньостроковій господарській альтернативі.

Важливою умовою ефективного впровадження аспектів інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на умовах розвитку їх сталого господарського середовища є впровадження та застосування рейтингової системи. Доцільність нововведення покладається на налагодження електронних каналів зв'язку між суб'єктами та об'єктами

інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств з метою уникнення посередництва та де бюрократизацію безпосередніх процесів аграрного інвестування. Процес успішного залучення та використання запропонованих нововведень також залежить від низки чинників зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств та мало контрольованих ними факторів геополітичного та економічного середовища, котре має «гарантувати» повернення сільськогосподарських капіталовкладень. Основними економічними показниками ефективності системи оцінки рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств в контексті умов їх сталого розвитку пропонуємо використовувати рівень рентабельності та період окупності інвестиційних проектів.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. М. Науково-прикладні засади реконструктивного розвитку сільського господарства та села в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 4. С. 70–80.
2. Кадол Л. В. Особливості комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 359–363.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2013. 376 с.
4. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України : аналітична доповідь / За ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2011. 39 с.
5. Сириченко Н. С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2015. Вип. 2(4). Ч. 1. С. 263–269.
6. Стегней М. І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські реалії. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3(141). С. 125–133.
7. Шпикуляк О. Г., Пехов В. А. Формування та інституціоналізація соціального капіталу в розвитку аграрного підприємництва: методологічні аспекти оцінки. *Економіка АПК*. 2015. № 11. С. 102–107.

References:

1. Borodina O. M. (2016) Naukovo-prykladni zasady rekonstruktyvnoho rozvytku silskoho hospodarstva ta sela v Ukraini [Scientific and applied principles of reconstructive development of agriculture and rural areas in Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 4, pp. 70–80.
2. Kadol L. V. Osoblyvosti kompleksnoi otsinky efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti pidpriemstva [Features of a comprehensive assessment of the effectiveness of innovative activities of the enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 359–363.
3. Majorova, T.V. (2013), *Investytsijna diial'nist'* [Investment activity]. Kyiv: TsUL.
4. Zhalila, Ya.A. (2011), *Rozvytok ahrarnoho vyrobnytstva iak peredumova zabezpechennia prodovol'choi bezpeky Ukrainy* [Development of agricultural production as a prerequisite for food security of Ukraine]. Kyiv: NISD.
5. Strychenko N.S. (2015) Ekonomichna sutnist i klasyfikatsiia investytsii v umovakh hlobalnykh transformatsii [Economic essence and classification of investments in the

conditions of global transformations]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Ekonomika Syrychenko*, vol. 2(4), pp. 263–269.

6. Stehnei M.I. (2013) Suchasni napriamy zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii: yevropeyskyi dosvid i ukrainski realii [Modern directions of ensuring sustainable development of rural areas: European experience and Ukrainian realities]. *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 3(141), pp. 125–133.

7. Shpykuliak O.H., Pekhov V.A. (2015) Formuvannia ta instytutsionalizatsiia sotsialnoho kapitalu v rozvytku ahrarnoho pidpriemnytstva: metodolohichni aspekty otsinky [Formation and institutionalization of social capital in the development of agricultural entrepreneurship: methodological aspects of evaluation]. *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 102–107.